

Energien och välfärden

Svensk ekonomi går för halv maskin. Den outnyttjade produktionskapaciteten både i fråga om arbetskraft och maskiner är betydande. Avsaknaden av påtagliga sektorer av tillväxt inom näringslivet fördjupar svårigheterna inom de krisdrabbade branscherna. Det finns alltför få företag eller företagsgrupper som har styrkan att ge sig in i förlustbranscherna och där utföra en strukturrationaliserande funktion. Arbetskraften inom förlustföretagen har besvärligt att finna alternativa sysselsättningsmöjligheter.

I tidigare strukturkriser under Sveriges industriella historia har Wallenberg-gruppen och andra bank- och industrigrupper spelat en viktig och kreativ roll i omvandlingen av svenskt näringsliv. I dag är det staten och hr Åsling som nödtorftigt får försöka utföra en del av det arbete, som marknadsökonomien tidigare själv klarade av.

Marknadsekonomien i Sverige har förlorat i styrfart. Förklaringen är att söka i den funktionsocialisering av svensk ekonomi, som skett under socialdemokratiskt styre. Näringslivets handlingsfrihet har successivt kringkurits genom allt fler lagar och förordningar. Den dubbla skruven av ökade skattepålagor och höga lönekrav har urholkat företagens finansiella styrka. Hur hårt företagen drabbas av en nedgång beror på vilka reserver de har. Ett ekonomiskt starkt företag kan överleva motgångar genom att ta till sparade medel. Men lönsamheten i det svenska näringslivet har legat på en låg och sjunkande nivå under nästan hela 1960- och 1970-talen.

Allt flera bedömare framhåller att vändpunkten för den svenska blandekonomin in-

träffade någon gång i mitten på 1960-talet. Fram till dess levde vi i den bästa av världar. En krigshärjad värld ropade efter svenska produkter. En modern produktionsapparat och ett gott samarbete på arbetsmarknaden bidrog till att ge de svenska produkterna deras renommé för kvalitet. Den svenska välfärdsstaten växte fram, men än så länge var den offentliga sektorn inte större än att den enskilda kunde behålla sin vitalitet och livskraft. Under 1960-talet, under trycket av en allt mera radikaliserad socialdemokrati, försköts balansen i blandekonomin i en allt mera oförmånlig riktning. Det offentliga kom att dominera på det enskildas bekostnad.

Under 1966 och 1967 sjösattes den nya socialistiska näringspolitiken. Näringslivet fick uppleva en industriminister som tycktes se ett konkurrensförhållande i den del av näringslivet som inte var statlig. Uppgiften att förbättra hela näringslivets arbetsvillkor, att bidra till att ge företagen styrka i en hårdnande internationell konkurrens befanns inte vara intressant. I stället igångsattes en politisk propaganda som utmålade de enskilda företagarna som asociala profithajar utan samhällsansvar. Skattepolitiken och den ekonomiska politiken fick en utformning som fortlöpande lade nya bördor på företagsamheten.

Den borgerliga regeringen står nu inför uppgiften att återge marknadsekonomien och den fria företagsamheten dess dynamik och utvecklingsförmåga. Detta sker inte genom de Åslingiska brandkårsutryckningarna utan genom åtgärder som förbättrar de allmänna arbetsvillkoren för företagen, såväl i

fråga om ekonomi som administration. Regeringen har börjat bra med den lyckade devalveringen, borttagandet av löneskatten, aktionen för att rensa upp i byråkrati och krångel samt småföretagarpropositionen.

Regeringen måste fortsätta med reformer på för svensk välfärdsutveckling strategiska områden. Hit hör utbildningen, skattesystemet samt energiförsörjningen. Det är något av en paradox att samtidigt som det i dag i debatten råder en bred enighet om att Sveriges ekonomiska framtid ligger i ett utnyttjande av det mänskliga kapitalet, dvs våra duktiga forskare, ingenjörer, försäljare, yrkeskunniga arbetare osv, så håller vi oss med ett utbildningssystem som är inriktat på att producera medelmåttor och med ett skattesystem, som utesluter belöningar i form av personligt ekonomiskt utbyte för extra arbetsinsatser eller bedrifter av betydelse för vår välfärd.

Ett område av stor strategisk betydelse är också energiförsörjningen. Faktum är att tillgången på billig energi har spelat en avgörande roll för Sveriges industriella utveckling. Skogen och vattenfallen som energi till malmbrytning och till järn- och ståltillverkning gav Sverige näst intill en monopolställning på kvalitetsjärn från 1600-talet fram till sent 1800-tal. Utvecklandet av Bessemerprocessen, som möjliggjorde användandet av stenkol i stället för träkol vid stålframställning, bröt Sveriges marknadsledande ställning och ledde till de svåra brukskriserna under 1870- och 80-talen. När skogen blev för värdefull för att eldas upp och i ökande utsträckning gick till sågverk och

massafabriker byggdes vattenkraften ut. Vid sekelskiftet drevs hälften av alla maskiner med elektricitet. Under 1900-talet har vi kunnat täcka vårt ökade energibehov genom import av billig olja utifrån.

I dag är läget annorlunda. Oljepriserna har stigit enormt sedan 1974. För 1980-talet förutses en ökad knapphet på olja med kraftiga prishöjningar som följd. Samtidigt utgör de svenska uranfyndigheterna en naturtillgång som kan få lika stor betydelse för vårt lands välståndsutveckling som malmen och skogen en gång hade. Slutsatsen är uppenbar. Vi måste bryta den svenska uranen, vi måste fortsätta uranprospekteringen, vi måste satsa på den svenska kärnkraftsteknologin, på kärnkraftens säkerhetsfrågor, på utvecklandet av alternativa energikällor.

Sverige måste fortsätta att vara ett energisamhälle med tillgång till i internationell jämförelse billig energi. Svensk ekonomi saknar i dag tillräckligt många expansiva branscher som kan tjäna som tillväxtmotorer för hela det svenska näringslivet. Energisektorn, alltifrån uranbrytning till producerandet av olika energisystem, kan vara en sådan tillväxtmotor, om bara förutsättningarna härför gives. Avgörandet ligger i statsmakternas hand.

Statsministern har tillsatt nio vise män för att fundera över svenskt näringslivs framtid. Kan dessa undvika den centrala frågan vilken roll tillgången till billig inhemsk energi har spelat för Sveriges industriella uppbyggnad och vilken betydelse energiförsörjningen har för den fortsatta välfärdsutvecklingen?